

УДК 81'42

Костенко Г. М.¹, Гацула Є. С.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-318 НУ «Запорізька політехніка»

КОНЦЕПТ «МІСТО» У ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ

У рамках художнього тексту виділяють художні концепти, притаманні лише сприйняттю дійсності одним конкретним автором. Під «художнім концептом» сьогодні розуміється ментально мовна одиниця, яка формується в свідомості письменника та представлена мовними засобами в художньому творі або ряді творів. Місто як складний, багаторівневий феномен та складне багатоаспектне явище знаходить відображення в науковій картині світу та є предметом вивчення різних наук, в тому числі і літературознавства. У художньому плані кожне місто формує свій тип героя, одночасно будучи самостійним організмом, який живе і має рівні права зі своїми мешканцями.

Поняття про місто існує в будь-якому суспільстві, але так само, як різняться міста в інших частинах світу, так і відповідні їм концепти в різних лінгвокультурах. З цієї точки зору про місто можна цілком переконливо міркувати, користуючись термінами концептології: концепт «Місто» представляє собою одиницю колективного знання, яка має мовне вираження та відмічене етнокультурою специфікою.

Концепт «місто» завжди існував в якості одного із культурних концептів, тому його наповнення визначалось спільною еволюцією настроїв, уявлень, філософських концепцій, які притаманні певному часу.

Слід розрізняти поняття «міська ідентичність», «ідентичність міста» та «ідентичність з містом». Міська ідентичність є:

- соціальною (колективною) ідентичністю, яка пов'язана з залученням у довготривалі стабільні соціальні групи та визначає емоційне наповнення самовизначення індивіду по відношенню до такої групи в цілому, к груповому найменуванню, к «своїм» та «чужим», а також групові цінності, соціальні норми, стереотипи, моделі поведінки;

- соціокультурним конструктом, який формується в результаті соціалізації та адаптації певного територіального населення та визначається засвоєнням та відтворенням культурних символів, прийнятих норм, традицій, стилю життя мешканців цього поселення;

результатом ідентифікації людини з міською спільнотою як великою соціальною групою, яка відрізняється від ряду інших спільнот, які виділяються за ознакою міської приналежності.

Якщо у першому випадку мається на увазі уявлення мешканців міста про себе як про мешканців саме цього, «свого» міста, то у другому випадку мається на увазі уявлення про місто, в якому описується його сутність, специфіка, особливості, схожості та розбіжності з іншими містами. А «ідентичність з містом» – це психологічний конструкт, частина персональної ідентичності особистості, коли місто сприймається як контекст індивідуальної біографії індивіду. Ідентичність з містом визначається такими факторами, як місце народження, наявність особистого дому, фактор часу проживання у певному середовищі, фактор суб'єктивної задоволеності наявними в місті соціально-економічними ресурсами.

При формуванні образу міста формується і особливий міський лексикон – слова, які якомога ярко характеризують територію (імена людей, топоніми, історичні та культурні події, пам'ятні місця). Як правило, міський лексикон згущує, концентрує найбільш важливі, в потенційному відношенні, образні точки.

Локальні історії – історія людини, дому, вулиці тощо – можуть використовуватися при формуванні міського образу або більш локального образу мікрорайону міста. Невеликі і найчастіше маловідомі образи, створені

локальними історіями, є інтровертними, нерозгорнутими до «великих історій», культури та географії, але їх роль – в накопиченні, переробці та глибокій інтерпретації місцевих подій нібито непомітних здалеку та звисока – доволі серйозна для створення образу міста.

На вибудовування художніх образів міста чинить вплив об'єктивна міська реальність. Саме тут має значення і розвиненість постіндустріальної економіки, і географічне положення (центральність, прикордонність міст, природний ландшафт) та культурна стандартизація (наявність патріархальних, етнічних, релігійних традицій) та тип політичного режиму (авторитарність\демократичність політичного курсу міських еліт). Ці фактори створюють сприйняття міської середовища, яка певним чином інтерпретується людьми та має для них суб'єктивну значимість. Завдяки стилістичним прийомам можна створити атмосферу, наділити місто якостями, які виділяють його на фоні інших.